

ZORA

ČASOPIS ZABAVI i PODUKU.

Pregled. Poslednji spev Safin. — Helena. — Indijanski biser. — Jugoslavjanske pisateljice. — Drobnosti. — Književni ogled.

Poslednji spev Safin.

Speval Leopardi, prevel J. Severjev.

O tiha noč, o sramežljivi žarki
Zahajajoče lune, i ti o solnce,
Ki dvigaš iznad tihih se gozdov
Ter beli dan napoveduješ zemlji! —
O kako mile, kako drage
Prikazni bile mojim ste očem,
Doklér še Vile osvetnice
I kruta kob bilá mi je neznana!
Po godu pak sedaj obupajočej
Prizori nežnomili niso več. —
Topim neznane rádoti tedaj se,
Kedár vrší po zraku silna ploha,
Kedár bučí po polji divji sever,
Kedár nad glavo po nebesnem svodu
Drči Peruna mi ognjeni voz.
Pokráj strmin i po soteskah divjih
Koračiti v nevihti mi je drago,
I drago bég je zrėti plahih čred
Ter čuti šum neurnikov deročih
Obrežje skalnato razdevajočih. —

Tvoj plašč je lep, o divno nebo,
I krasna si, o rosna zemlja,
Al oh! od vse krasote neizmerne
Ubogej Safi podelili niso
Nebéšani ter kruta kob ničesar! —

V državi tej ponosnej, o narava,
 Gostinja borna sem i nepogodna;
 Zastonj dvigujem srce i okó,
 Prezirana ljubavka, v vročej molbi
 Do tvojih čarobnih milin, —
 Oh, meni ne smehljá se divno polje,
 I rane zore svit mi ne blišči,
 I ptičie pisanih milobni spev,
 Šepét lesovja mene ne pozdravlja;
 Kder v senci vrbe žalostnice
 Naprej vali potók vodico čisto,
 Zdrkljivej nogi vmičejo se vali
 Hité nemilo od cvetné obali!

Kakóv li greh, kakóvo li zločinstvo
 Oskvrnilo me je še preje rojstva,
 Da tako mi nemila je osoda?
 Kaj pregrešila sem v detinskej dobi,
 Katerej še neznana je pregreha,
 Da oh! sedaj, oropanej mladosti,
 Brez cvetja radosti, mi prede Parka
 Nemilo-srdna kobno nit življenja? —
 A nerazborno govoré mi usta:
 Skrivnostna sodba določuje zgone.
 Skrivnostno vse je razve naše bóli.
 Zapúščeni zaród rodimo v jok se.
 Zakaj? — To skrito v krilu je bogovom.
 Oh upi, o naporí dni mladostnih,
 Prevarili ste me! — Dozdevnost le
 Navidezna šopiri se na zemlji.
 V bezkinčnem plašči naj junak, naj pesnik
 Bori i trudi se za venec slave,
 Ne bode tukaj ž njim si vénčal glave! —

Umreti čem. Zavoj nevredni pade
 I v drugi svet pobégne duh očiščen,
 Da poravná osodo mojo strašno,
 Ki slepo mi usojena je bila. —
 Ti pa, kateremu ljubezen dolgo
 I dolgo vérnost sem posvečevala
 Zastonj v nepotolaženem hlepenji:
 Ti bodi srečen, ako je kedáj
 Na zemlji srčen bil umri človek.
 Na mene kapljica ni pa'la sladka
 Iz skope čaše Cevzove, odkár
 Pobegnola omama je i sanja
 Detinskih mojih let. — Najslajši dan
 Življenja zgine nam i najpoprej;
 Potem pa pride bólest, pride stárost
 I mrak ledene smrti. — Od tolike

Pričakovane slave, sladkih zmot
 Ostaja mi še smrt, a drzna duša
 Pogrezne v grozo grobnih se temót
 V kraljestvo tiho Adovih strahót.

Helena.

Izvirna povest; spisal Jurij Vranič.

IX.

Lilije bele, le usehnite,
 Z mano cvetele, z mano venite!
 S. Jenko.

Stanislav je prejel pismo od Helene. Kako vesel je bil, ko ga je nerazpečatenega vzel v roko; sedaj pa je bil ves drugačen, ko ga je bil prebral. Pri mizi je sedel, na koji je bil razgrnen list in mračno zrl vanj. Nij se premeknil, kakor bi bil okamenel. Bled je bil in znoj mu je stal v debelih sragah na čelu. Mej tem pride Milan v sobo. Čudno se mu je zdelo, videti Stanislava tako žalostnega pri mizi. „Vse sem izgubil, vse, gorje mi!“ toži Stanislav. „O, jaz sem bil brezpameten! Zvestoba, ljubezen, mir, vse je proč!“ Vroče solze udrle so se mu po licu. Vstal je in objel Milana. „Le ti me ne zapusti, prijatelj, drugo me je zapustilo vse!“

„Da prijatelj, jaz ti ostanem zvest,“ odgovori tužno Milan, ki je že slutil, kaj se je zgodilo.

„Dragi prijatelj,“ prišel je Stanislav bolestno se smijoč, „jaz sem jo ljubil, v srci nosil vedno njeno podobo, sedaj pa ne bo moja!“

„Stanislav, govori določneje, jaz te ne umejem!“ de Milan. „Jaz sam sebe ne umejem, sedaj, ko se mi dozdeva življenje neljubo sanjanje, ko sem videl prej povsodi zvestobo, a sedaj ravno nasprotno. Beri to!“ dejal je Stanislav in podal Milanu pismo.

Milan bere:

Dragi Stanislav!

Na oknu sloneča gledam zapadajoče solnce. S solzami v očeh zrem ta krasni prizor, ker me spominja, kako zapada tudi zemska sreča. Ko smo jo nekaj časa vživali in se je privadili, menda nalašč zato kmalu mine, da se zopet zavemo svojega človeštva in toliko bolj čutimo nemilo spremembo. Zli viharji nam razburjajo mirno srce in ne nehajo prej, da ga potarejo popolnem hudimi vdarci in človek neha biti. Vidiš, Stanislav, tako je z menoj! Tvoja pisma sem prejela vselej, kaka sreča za-me! Videla sem iz njih Tvojo ljubezen, radovala sem se je. Tvoje ljubeče besede vničile so za isti trenutek sedanost v meni in zanesle me v preteklost. Lepe misli so

se mi rodile v duhu, krasne podobe stale so mi pred očmi, pa, o strašno! izpodrinila je je zopet sedanjost in rana me je potem toliko bolj skelela. Obup me muči, pa naj me le! Saj me ne bo več dolgo, kajti moj duh je potr in že čutim, kako neham biti.

Ne kolni me! Kmalu bodem žena družega! Odpusti mi, če tudi sem se hudo zagrešila proti tebi. Sedaj, ko je tvoja ljubezen dosegla vrhunec, moram ti jo jaz, nesrečnica, tvoja nekedanja ljubimka, treščiti v propad, da se več ne povrne. Glej, moja in tvoja osoda je mnogo bolj žalna kakor osoda čolnarja, ki, hrepeneč po domu, že vglada breg, na katerem stoji njegova hiša, vihar pa ga zapodi na skalo, da se razbije čoln in ga požre grozno morje. Nema časa tugovati, ker duša se mu loči od telesa in znabiti se potem veselja ziblje nad domačo hišo, radovaje se selitve v boljšo domovino. A nama je življenje zato, da naju tare obup in vznemirja spomin na nekedanje čase. Nočem se opravičevati; kriv pa je moj oča vsega tega, ker me je prisilil, vzeti Bogomira M. Branila sem se do zadnjega; pa kaj mi je pomagalo vse to? Ne kolni ga v svojem obupu! odpusti mu, sej nij imel takih občutkov, kakor midva.

Čemu sva se ljubila? Čemu se je nama tako globoko vsadila ljubezen v srce, da sedaj toliko trpiva? Ali ne bi bilo bolje, da bi se ne bila nikedar poznala? Bilo bi najino življenje, če tudi brez ljubezni, vsaj mirno! Danes je zadnji dan, ko sem še sama. Da si ti blizu mene, obiskal bi me še, da se poslovíš od mene; pa sej je bolje, da se ne! Nijsem tega vredna, jaz nezvesta!

Lepi spomini preteklosti vzbujajo se mi, kedar sem sama. Leta se mi dozdevajo dnovi; ves čas pa le eden dan, katerega sem videla in čutila vzhajati ljubezen in zapadati jo vidim sedaj. Za tem dnevom ljubavi pa nastopi noč, temna, brez vsake zvezde upa. Te gotovo ne preživim in le takrat začelo se bode v mojej duši zopet žariti, kedar bodo zapeli zvonovi in bodo ljudje z glavami pokimovali, rekoč: „Umrta je Helena!“ — To bo od sedaj moja prava sreča in smijoč bom pozdravila isto jutro, ko se bodo razvezale moje zemske vezi, da se dvigne duša v kraj ljubezni in večne sreče. Tamo se bom vmirila v večno lepem dnevu.

Pravijo, da je človek močan, da veliko pretrpi. Rada verjamem to, sej tudi skušam, pa, ako bol le ne preneha, izgine moč in zdobljen in na duhu potr se vleže človek počivat, da mu ohladi zemlja morilni ogenj. Tudi pravijo, da celi čas rane, pa meni je ne bo; čutim, da je pregloboka. — Tisto čuteče srce, koje je vstvaril moj stvarnik tako občutljivo, isto me bo vničilo. Sej nij hudo umreti, ker vidim, da ne umrjem samo jaz, ampak vse stvari z mano vred. Jutranja rosa, ki se tako krasno blišči o prvem svitu solnca na nežnih cveticah, tudi ona mine, ko prihaja vročina. Skrbno si prizadeva roža ohraniti si hladilno kapljico, obrača se od solnca z njo

vred, pa vse njeno prizadevanje je zastonj! Rosa spuoti, cvetica pa, dobro vedé, da se zopet na večer povrne, se obrne proti solncu in se raduje njegovega obličja.

Cvetje na drevji, kako lepo je na pomlad! Pa kje je po zimi? Zvene in odpade z drevja. Enako bom tudi jaz odpadla, malo kedo se me bode še spominjal, le ti, Stanislav, bodeš gredoč mimo moje gomile postal ter rekel, kažoč prstom na njo: tu počiva Helena, nekedaj moja Helena! Pa kaj zahtevam to od tebe? Sem li vredna tega sočutja, jaz nezvesta? Nikakor ne! Ti mi nijsi dolžan ničesa, kar mi boš storil še potem, spominjaje se mene, to boš storil iz gole milosti, vendar pa, kedar se boš spominjal nekedanjih dnij, prirosila ti bode solza v oko, če ne bo luč tvojega očesa že tudi zamrla — in z vzdihljajem me boš pozdravljaj. Moja duša pa, topeča se same radosti, plavalala bode nad tabo, veselila se in žalovala s tabo.

Prisegla sem ti zvestobo, duh in srce sta prisegla, zatorej ti bo moje srce vedno zvesto, vedno bode sanjalo o Tebi in prej ne poneha za-te biti, dokler ga ne polože mrzlega v zemljo.

Srce mi krvavi in duša tužno plače, ko ti to pišem, pa kaj hočem? Kmalu, kmalu, nehala bom biti. Ti pa, ako ti pusti moja krivda le količ-kaj sočutja in ljubezni do mene, prosi z mano vred boga, da se mi izpolni edina želja, kojo gojim še tu na zemlji: da bi namreč umrla pomladan-skega jutra, takrat, ko bo vse tako lepo in mило, ko bodo solnčni žarki, sijaje skozi okno, ogrevali moje ude, da se še enkrat prav živo spominjam onega trenutka, ko je vzhajala v meni ljubezen in mi dala novo življenje. Tako mi bo smrt lahka, in radostna bodem zapustila to solzno dolino!

Z bogom, Stanislav!

Tvoja do smrti užaljena

Na Jezeru 25. junija.

Helena.

Zmajal je Milan z glavo, rekel pa ni ničesa, kot ne bi vedel s čem tolažiti Stanislava. „Tja v Srbijo bomo šli, kaj ne, Milan? Tamo bom zopet miren, kedar padem v boji. Glej, moje življenje je tako prazno, tako pusto; le malo sem vžil sreče, sedaj pa je nij več za me, tedaj naj vsaj končam življenje v boji za srečo in svobodo slovanske domovine!“

„Gotovo, prijatelj, bomo šli tja doli in sicer kmalu, poprej, kakor si ti misliš. Utolaži se! Ne tuguj preveč! Res te je huda izguba zadela, a pomisli, da cvete na svetu premnogo drugih rož, ki gledajo za tabo in bi bile vesele, ko bi dobile le eden smehljaj od tebe!“

„Ha, slabo me pozna Milan, ako meni, da zamore moje srce še kojo ljubiti! Ljubilo je zadosti in zibalo se v sladkih sanjah; a čas je potekel za vedno, minula je lepa mladost, sedaj prično se resna leta, v katerih bo

treba možko delati," zavračal je Stanislav prijatelja. „Vendar, jezdiva na sprehod; meni je tako tesno tu v sobi," de Stanislav in gre iz sobe, Milan pa za njim.

Strežaj pripeljal njima je konje iz hleva in Stanislav prime svojega vranca za uzdo, gladí ga po vrati in reče: „Si li še meni zvest?" Ponosno zacenklja konj z uzdo, kot bi vedel, kaj mu je dejal gospod in bi hotel zatrditi resnico njegovih besed.

Pozno v noč sta se vrnila Milan in Stanislav domov. Vtrujena se oba razpravljata k pokoju. Stanislav zagleda ne hote podobo Helenino na steni, kakor jo je bil obesil. Tužno jo gleda, stopi k njej, sname jo z zidu, poljubi in spravi v mizo, kot bi ne smela več tamo viseti, znabiti zato, da ga ne spominja vedno na njo, ki jo je tako ljubil; potem pa se vleže v posteljo. Premišljuje, misli nazaj, na takrat, ko je bil pri njej na Jezeru. „Ha, kaj to pomeni, zakaj je bila tačas v Bogomirovi hiši? Ali nij že vse to pričalo, da ima nekov zmenek z Bogomirom? Kaj, ko bi me bila varala in mi le na videz na moja zadnja pisma odpisovala? Zakaj pa mi nij odpisovala, ko sem bil na Ogerskem? Ha, nezvestnica! kako prebrisano in zvito je bilo vse napeljano! Toda, čakajta, Helena in Bogomir, ne poznata še Stanislava!" Tako je sodil v svojej blodnji. Pomislil je na sprejem na Jezeru, mislil na zadnje pismo, mislil na njeno blagost. „To ne more biti! Ona je bila zmotjena, ona... ne, nij tako hudobna! Iz zadnjega pisma se razvidi, da silno trpi. Veselemu človeku nij moči tako pisati, tudi ko bi hotel." Tak boj se strastimi in bolestjo bil se je v njem vnel in mu ni pustil spanja, ki si ga je tako želel, da ga reši žalne sedanjosti in ga postavi v preteklost ali pa v bodočnost. (Dalje prih.)

Indijanski biser.

Zgodovinska slika; spisal Jernej Severjev.

(Dalje.)

Reka je preplitva, da bi se moglo po njej v večih čolnih dalje voziti. Smith sklene pustiti je na mestu ter v manjšem indijanskem čolnici — „kanoe" — peljati se naprej. Vzemši seboj dva Evropejca i dva Indijana stopi v mali „kanoe" — ter se pomalo pelje naprej. — Pred odhodom pa dá še tovarišem, kateri imajo ostati pri čolnih, modre svete, priporoča jim, naj bodo previdni, prosi jih, naj nikar ne gredó brez potrebe iz čolnov, dokler se on sam v malo dneh ne vrne, — potem odide z drugovi.

Té pa, ko jim John izgine izpred oči, mika radovednost stopiti na breg. Ali jedva denejo noge na zelena tla, kar plane na-nje kup Indija-

nov, ki so skrivaj kraj reke čolne sledili. Posreči se vendar napadenim, da-si več ali manj ranjenim, poskočiti urno nazaj v čolne. Enega pak vjamejo Indijani, i ta jim mora kazati pot, kamo se je Smith podal.

John je v tem dospel do močvirjev, v katerih ima reka Chichahoming svoj početek. Dozdeva se mu, da je prestavljen v prejšnje čase, ko je sam ali v družbi nekaterih tovarišev, najčudnejše nevarnosti skušal — srce se mu širi pogumnosti i znatiželjnosti — tukaj diha v sé balzamski zrak deviških nedotaknenih gozdov — nikoli nij se še srečnejšega i slobodnejšega čutil. — Vse to tira ga vedno dalje naprej. —

Tukaj po noči, ko si privošči kratek počitek, plane na speče Evropejce truma Indijanov. Smith skoči po konci. Vže sta Angleža obležala. Ali svojim mečem brani se naš junak kakor razkačena tигра. Priveže si enega svojih dveh Indijanov za ramo, ki mu služi za ščit. — Ranjen na stegnu po pušici, zaleti se med divjake. Sedaj se več ne brani — nego napada ter poskuša doseči čolnič. —

In res umičejo se pred njim Indijani, čudeči se toliki srčnosti, jakosti i spretnosti. Smith hiti proti čolniču, ali pogrezne v močvirnata tla do preko prsi. Nemogoče mu je izkopati se iz tega groba. Vendar se divjaki niti sedaj še ne upajo do njega. V primerni daljini stojé krog njega. Od njihovih pušic nima se več bati smrti, pač pak od otrpnenosti, ki se vedno bolj polasčuje vseh udov njegovih: moči ga zapuščajo — orožje mu pade iz rok. —

Še le zdaj upajo se Indijani bliže, da se polasté strahovitega Evropejca. Ali roke jim trepečejo, ko se dotaknejo čudnega belega človeka. Previdno postopajo z njim, s plahim poštovanjem. Bojé se vsaki hip, da razvije kakošno novo čudovito spretnost, ki bi jim škodila. Slečejo ga, umijejo, segrejejo pri ognji i drgajo, dajó mu jesti i piti; oblečejo ga potem zopet v njegovo obleko ter ga peljejo k „Opechankanoff-u“, bratu kralja „Powhatton-a.“ —

Kakor nikoli — ne zapusti tudi sedaj Smith-a zavednost, mir in pogumnost. Smelo i samosvestno stopi pred mrklega poglavarja. Navadil se je čitati v očeh i v lici ljudem — koj razvidi, da se v pretečih črtah Indijana skriva neka tajna bojazen. Nagovorivši ga pokaže mu žepni kompas, katerega je vedno seboj nosil. —

Opechankanoff motri kakor otrpnen začudjenja neprestano se gibajočo iglo, a še večje je njegovo ostrmenje, ko se je hoče dotakniti s prstom, pa mu steklo brani. To osupnenost porabi John. Počne mu razlagati tek nebesnih teles. Stoji pred Indijani ne kakor premagani sovražnik, ampak veselega lica kakor njihov učitelj, kakor neko više bitje. Zavzete je videti na sicer resnobnem obličji Indijanov. Boré se s sovražtvom proti tujemu usilniku i s strahom pred njegovo čeznatorno močjó. Ne

vedó, imajo li pred sabo človeka enakega sebi ali pa nadzemeljsko bitje. Naposled pa dá Opechankanoff znamenje, naj Smitha privežejo k drevesu ter ga s pušicami umoré. —

Mirno da se junak privezati. Dobro vé, da si more pri teh divjakih samo s preziranjem smrti pridobiti poštovanje in njegova bistrournost pravi mu, da Opechankanoff morda ne bode stvari do skrajnosti doteral. In res zadovoljé se Indijani s tem, da mu s pušicami, ki mu krog glave frčé — samó strah delajo — ali brez vspeha. Potem zapové poglavar, naj Johna odvežejo. Powhatton, kralj virginjskih Indijanov naj odloči osodo nenavadnemu tujcu.

Slovesno peljejo ga iz Pomonkey-a, stolnega mesta Opechankanoffa. Na potovanji vró Indijani od vseh strani, gnjetó se okoli belega jetnika ter želé videti strahovitega tujca. — Powhatton ga sprejemlje osebno zé vsem vladarskim dostojanstvom i bliščem. Glavno mesto cele Virginije razvije vso svojo omamljivo sijajnost i krasoto, kajti sedaj veljá, ako je le mogoče, tujca omamiti, za se pridobiti. Deklice knežje krvi so, ki mu strežejo, ki mu donášajo vode za umivanje, ki mu podavajo pernato obrisalo ter ga nadlegujejo sé svojo ljubeznivostjo, kajti tudi tukaj očaruje John slednjega i podvrže si vsako srce. Peljejo ga v najlepši „vigvam“, pripravijo mu najslastnejih jedil i kder se koli pokaže, sprejmó ga i časté kot više bitje. — John pač sluti, kaj s tem nameravajo. Indijani, čudé se njegovej bistrournosti, silni moči, duševnim zmožnostnim radi bi ga zá-se pridobili — radi si Johna posvojili! —

In res priobče mu kmalu svoj načrt. John naj bi postal sin gozdov, naj bi se poindijanil, pomagal Indijanom osvojiti si „James-Town“ i Angleže iz dežele pregnati. Powhatton bi ga po indijanskem običaji posinil, v njegovem vigvamu naj bi mu bilo zlatá kolikor mu drago, zemljišča kolikor more okó pregledati naj bi bilo njegovega, i sé starejim sinom Powhattonovim naj bi delil kraljevo oblast nad vsemi virginjskimi Indijani.

John odbija vse. V ponosnem, smelem govoru pové Indijanom, da mu šege njegove domovine ne dopuščajo boriti se proti svojim bratom i prestopiti k drugemu narodu. Indijanom ponuja mir i prijateljstvo, ali v njihovo službo da ne more stopiti.

Še odlašajo Indijani — zopet zberó se še enkrat v svet glavarji i starešine, še vedno pa omahujejo, kako bi odločili osodo možá, katerega prijateljstvo bi moglo toliko koristno, sovražstvo njegovo pak toliko nevarno biti. — Ali John je odbil vse njihove ponudbe, — neče se poindijaniti — pa naj umré! — Zadnji zaključek je — smrt.

Ko mlademu junaku ta sklep naznanijo, sluti, da je sedaj konec njegovega žitju na zemlji in razžalosti se v dnu srca. Prezirati smrt se je res naučil, ali sedaj draže mu je življenje ko nikoli poprej, kajti prepričan

je, da z njim vred mora pasti tudi naselbina, da sé smrtjo njegovo so vničene mnoge nade, zrušeni visoki nameni! — Vendar niti lice niti oko ne očitujeta, kaj se v njem godi. Ponosno nosi glavo po konci i neustrašljivo. Volja ga je prisiliti Indijane, da celó v smrti občudujejo belega tujca ter v njem poštujejo njegov narod.

Približal se je dan žrtve, katero hoté Indijani prinesiti Velikemu Duhu i ta žrtva je tujčeva smrt. Velik žrtvenik je postavljen pred Powhatton-om; kralj sam hoče belega tujca usmrtiti. Vojniki obdajo žrtvenik — žene, deca, staro i mlado vse tišči blizu — Smith položi glavo na kamen — Powhatton zavihti balto „tomahawk.“ —

Kar se začuje krik — ženska predere množico, skoraj še otrok — „Pukahonta“ je — Powhattonova hči.

Vrže se na telo Evropejca — nastavi svoj tenek vrat očetu pod balto. Ihté prosi, naj prizanese jetniku ter mesto njega — njo umori! — Ona, zeleno bršljanovo peresce, hoče oteti mladi hrast, katerega ima pred časom zadeti smrtni mahljaj! —

V onih globokih nepopisljivih glasovih Indijanom lastnih prosi, i njena prosba doni enako žuborenju bistre vodice, izvirajoče iz zemeljske globine.

Mrtvaška tišina povsod okoli — samo njene ustni šepčejo in njeno žarno solzno okó prosi očeta milosti i prizanesenja. — Powhatton-u omaga roka, glava se mu pobesi, med Indijani nastane gibanje — šepet. Slednjemu je videti na lici osupnenost, usmiljenje, poštovanje tega čudovitega slučaja osode.

„Naj živi!“ — zakliče Powhatton. John, čudé se stvari nemogoči, se vzdigne — vpré svoj prvi pogled na svojo rešiteljico.

Redko kdaj jo je videl, ali vsaj nij na njo pazil. Morda pa so tudi najlepšo i najbolj priljubljeno Powhattonovo hčer navlašč priklicali njegovim očem? — Pogleda jo — i ne more se načuditi divni lepoti otroka, kajti Pukahonta je še otrok. Nikoli ni še videl tolike dražesti v obliči, nikoli ne, bi bil verjel, da more Indijanka v tako popolni skladnosti vseh udov vzraščena biti po zoru ženske lepote. Ona pa je vzor krasote kakor Vila v planini — koža jej je beleja, lasjé gostej i svetleji kakor pri vseh drugih Indijankah. Pobesila je čarne oči, ko vidi, da ne more John od nje odvrniti pogleda, i ko jo naposled prime za roko ter jej hoče izreči svojo zahvalo, dvigne se naglo, i sramežljivo zarudevši pobegne skoz množico v očetov „vigvam.“

Z ono naglostjo, ki je lastna le misli pa tudi tej samo v takovih trenutjih, vgane John Smith, kaj se je v sreč mlade Indijanke dogodilo, vgane, da ga je vže prej morda večkrat videla — da ga ljubi! — Pa tudi v svojem sreč čuti John nekaj nenavadnega, čudnega. To pa ni ljubezen: le častjenje, plaho poštovanje, obožavanje nadzemeljske prikazni.

Ako je le kedaj veroval, da angelji, nebeški duhovi, bdé nad osodo človeka, sedaj veruje, da je Pokahonta takov angelj, bitje nebeško, vtelešeno v najlepši podobi, i poslano k Indijanom, da ga otme! —

Ali kmalu vzdrami ga istinitost i misel na njegov sedANJI položaj iz silnega začudjenja in strmenja. Čuti, da mora ta izvanredni slučaj odločiti razmere i odnošaje med Evropejci in Indijani, i pripravljen je porabiti ta trenotek. Indijani hoteči ga ravnokar usmrtiti, vidijo sedaj v njem bolj ko nikdar više bitje, katero je Veliki Duh po Pokahonti smrti otel. Powhatton podá mu desnico v trajno spravo i pomirje in vse ljudstvo ceni i poštuje belega tujca, tako čudovito rešenega gotove pogube.

John odloči zapustiti prej ko mogoče stolicu Powhatton-ovo. Nekaj ga tera odtod, kar si sam ne more razjasniti. Pokahonta stoji mu pred očmi v takej čistosti i nedolžnosti, da prežene vsako drugo misel. Čuti, da bi moral ljubiti to divno bitje, ako dalje ostane. Pa vendar mu pravi neko nejasno tajno slutje, da ni ona taista, da bi ga kot družica spremljala po poti skoz življenje. Njegovo trudapolno nemirno življenje mu tudi sploh ne dopušča, srečo ženske osebe navezati na svojo nevarno nestalno osodo. Vrhu tega bi ga zaverala ona v njegovem visokem poklicu, proslaviti svojo ljubljeno domovino! — Pokahonta mu je rešilni angelj, katerega poštuje in časti, ali soproga mu ona ne more biti. Tudi ne sme vzbujene iskre njene ljubezni razvneti v neugasljivi plamen s tem, da ostane. Za nju obá je najbolje, da se ločita, drug družega se ogibljeta. — John se tedaj požuri, da s krepkimi pogodbami zagotovi mlado prijateljstvo z Indijani. Powhatton zahteva od njega v znak miru i zvestobe dve puški in eden žrnek. Zato pak obeta, da bo Evropejce s hrano podpiral i obveže se, nikakošnih ovir staviti Angležem pri naseljenju dežele. Potem biti John v James-Town.

Naselniki pozdravijo ga veselo, kajti menili so ga mrtvega. — Radostno poslušajo pripoved o čudoviti otetbi. Smith postane predstojnik naselbine. Vsa odgovornost za blagor in vspeh mlade državnice leži odslej zakonito v njegovih rokah. Ta odgovornost je tudi težka. Broj naselnikov je majhen — pa tudi od teh malokateremu je mar delati. To so naduti pustolovi, propali trgovci, odpuščeni vojaki, največ ljudje, ki niso na najboljem glasu i ki so došli sem, da brzo i zlahka obogaté, i katerim nimalo nij po volji trud i neumorno delo, s čim jedino bi se dala ustanoviti i utrditi naselbina v Virginiji. Še zmerom upajo najti bogato žilo zlate rude, celo goro neizmernih zakladov. — Ko slučajno naleté na neko rudo i v njej zasledé bleskeče kamenčke, mahoma je vse v naselbini po konci, kajti sedaj menijo, da so vendar enkrat našli dolgo zaželeni „eldorado.“ S tužnim srcem i tajnim srdom vidi Smith, kako se dragi čas dolzih dni trati v praznem trudu i nevspešnem prizadevanji. Treba je trdne volje,

vse neprestrašnosti njegove, da prisili k delu té ljudi, ki so došli sem po gosposko živeti. Dá, večkrat mora za meč prijeti, da v naselnikih zatré uporljivost ter jih k pokorščini primora.

Vkljub vsem tem neprilikam preiskuje Smith nadalje deželo, kedar mu to kak ugoden trenotek miru dopušča. Pozorno preiskuje vse obrežje morsklega zaliva Chesapeake i večih rek Virginjskih i dospé globoko v deželo. Napravi tudi zemljevid onih pokrajin, kateri se še sedaj brani, i katerega natankosti i točnosti se je čuditi, ako pomislimo, kako revni pripomočki so mu bili pri roki. —

V tem času doleté ga nove čudozgode, kajti Powhattan-ova oblast ni krepka dovolj, da bi vsa indijanska plemena naklonila k prijaznosti do Evropejcev. John mora z novič z drznimi izvanrednimi deli poštovanje i strah probuditi v Indijanih. Zato vsled halabuke divjega boja vjame kralja nekega sovražnega indijanskega plemena ter prinese orjaškega Indijana na svojih ramah v James-Town, gde mora prositi milosti ter kupiti si prostost z obetanjem zvestobe i podložnosti. Zato o drugej priliki, ko ga Opehankanof napade, plane na tega poglavarja nahajajočega se posred svojih vojniov, zgrabi ga za vlase ter vleče za sabo, da prestrašeni „sahem“ (knez) Indijanom prestrašen zapové, naj se umaknejo, ter v novič prijateljstvo zaprisežejo.

Pa da-si naselniki junaška dela svojega zapovednika občudujejo, slava njegova ne more kruha izčarati iz zemlje, katere angležki vitezi z nežnimi svojimi rokami ne hoté obdelovati; pa tudi hrabrost njegova nima čarodejne moči, da bi kar iz tal izrastle hiše v varstvo i obrambo naselnikom proti nevihtam i deževju. Zopet žuga glad mladej naselbini. Isti John obupa o njenej rešitvi. Ne vé si več pomagati i svetovati. Nikako se ne more dalje upirati silnim uporljivim naselnikom. S pobitim srcem vidi, da je blizu oni hip, ko bode na lomljivih ladijah moral zapustiti James-Town ter po tolikih brezvspešnih naporih odjenjati od svojih trudapolnih prizadevanj, da utrdi i dovrši naselbino. (Konec prih.)

Jugoslavjanske pisateljice.

X. H.

(Konec.)

„Priznat nam je — velimo s „Viencem“ — da su nam žene malo doprinele književnosti. Neima li dara u njih? Jamačno ima, i obilja imade. Svrnite okom na ono silno blago našega narodnjega pjesništva. Koliko ima tu bisera, niklog iz ženskih ustiju, koliko cvieća niklog iz ženskog srca, pa ako su kod drugih naroda žene u umjetnoj knjizi više radile, to možemo in mi odgovoriti: Slušajte nam narodne pjesme, ljepše od vaših, velik njihov dio stvorile nam žene iz puka našega!“

A koji je uzrok, da Slavjani v obóé, navlastito pako mi Jugoslavjani ni dandanas nemamo više ženskih u našoj književnosti? — Dobro veli „Vienac“: Premda novi viek pruža ženi mnogo više prilike naobraženju, to se je tim slabo okoristila naša knjiga i nije se ni nadat plodu od ženskog pera, dok nam ne pojde za rukom, da posvema iztisnemo tudjinstvo iz srdaca i ustiju naših ljepotica, dok ne uništimo kojekakve zakutne zavode, po kojih se tudjinstvo uvlači.“ — Istina, prava živa istina! Da vidimo, kako je to bilo šćé prije četvrtine stoletja v Hrvatskoj, navajamo ovde nekoje reči iz spisa A. Tkalčevića: „Razmatranja domorodna“ v „Danici“ l. 1848. Pisec kaže: „Germanomanska stranka . . . odapinje svoje čemerne striele iz zasieda družbenoga života. Nalik čedu na Ladinih prsiu odgojenu u ženska srca striele trati. Zadaća te stranke jest: jurišem nadjačati srca krasotica i . . . u družbenom krugu, u srcu majčinom i nevine djece, iz kojih sva budućnost niče, svoju slaviti pobjedu. Sredstva k otoj svrsi su joj: njemački jezik, književnost njemačka, a u njoj osobito lakokrila muza.

Lako bi po naših varoših a osobito u Zagrebu na prste izbrojio sve kuće, gdje se naši govori. — Svigdi sjedi na prestolju njemački gojenac, te težkim u ruci mačem kolje i obara što mu nije shodno. Imate i Srbalja, tih negda slavniha za svoj materinski jezik boraca, koji zabacivši svoje, uvedoše u družbeni krug tudje njemačke glasove. Da isti domorodci, ti na glasu junaci, dadu svoju djecu najprije njemački, tada naši učiti. . .

Da se krasotice izključivo njemačkim jezikom služe, te da naši vrlo malo znadu, netreba da kažem. Ta što je za njihova nježna usta priličnije i milije od njemačkoga, a što je surovije, neotesanije od materinskoga jezika? Domorodcu srce od žalosti puca, čuvši, gdje ne samo odličnije nego i građanske kćeri njemački zbore, a o narodnom jeziku toli posprdno govore. . . .

Ženski zanat nije tako težak, da ga nebi u djetinstvu naučiti mogle. Što da rade zimi po dugih večerih, što u cvietnom svibnju, što li u studenom studenu života svojega? Istom što je nježni pupoljak ženskoga spola pomoliv glavicu sried pucajućega ruba od listova, već im brižljiva majka tura u ruke njemačke romane, da se nauče obćiti sa svijetom te sievati u dvoranih. . . .

Neima malo boljega romana, koga nebi Niemci iz tudje književnosti na svoju prenieli. Francezka im je sloboda omilila, te se šćeu po njezinih cvietjem od slobode posutih livadah. . . . Neima kuće, gdje se nebi spominjala podlost jezuitska, neima djevojčice, koja nebi razložila o tajnostih parižkih i vječnom židovu. Čovjeku srce od žalosti puca, kada vidi toliku oluje u nevinom sreću, gdje tries za triesom sliedom sliede. . . . O mla-

dosti tašta i plaha, kuda srneš s nerazbora, gdje poguba tva se otvora. Ali biedna i ti domovino, koja toliko nebaharnih gojiš sinova.“ — Tako Tkalčević leta 1848. — Dan danas, istina, kod ove naše bratje mnogo je bolje, i hvala Bogu i vrednim domorodcem, da je bolje. A kod nas v Sloveniji — „u ovom skoro povse, povse zanemarenom kraju, gdeno raste trnje i koprive, gdeno kukolj cvete, da bilje vsako nedozori voćjem zdravim i semencem polnim?“ Oj goleme žalosti!

Slovenci podlegnuvši tudjemu jarmu izgubili smo prirodno slobodu i malo da ne svoj narodni značaj, a postali stoletni robovi nemškega nasilja i surovstva. — Povsod, ne samo v vsih učevnih zavodih, nego i v vsihkolikih strukah javnega života, v vsih gospodskih i pogospodjenih krogovih društvenih i obiteljskih vladal je, a i dan današnji vlada jezik tudji nemški; — do francezkega šće ipak nismo doterali, pa nam za to dotle valja nemški sikati ter i malo taljanski šćavokati. —

V slovenskoj knjigi dolgo dolgo mrtva je vladala tišina; malo se kod nas pisalo slovenski, pa da i tega ne bilo, vse nemčarijoj skroz propleteno i povse izopačeno. Imamo, istina, slovnice, rečnikov i to više nego jih treba; ni pobožne knjige nam ne pomanjkuje, a lepoznanским delom nije ni traga vse do našega vremena. Istom prije nekoliko let počeli so naši spisatelji misliti i na ovi oddel književni; no kojim so uspehom radili, znamo, pomislivši na sodbino vsih ovakvih početij. Naši „rodoljubi“ za domaće knjigo ne mare; pri nas ne ima one ljubavi, koja donosi žrtve, ma one i male bile. Nalaziti moreš kod nas na vsakojake knjige i knjižurine nemške natrpene vse polno po ormarih i nagromadane ob stenah kakti zidane nemške znanosti i kulture proti narodnoj nauci; nemške novine i časopise stero ti naši „narodnjaki“ hrpimice na stol, da ne znaš, je li samo obsena ali zaista bivaš v častnem hramu „Walballi.“ Tu ti je Goethe, Schiller; „Gartenlaube“, „Über Land und Meer“, „Familienzeitung“, „Illustrierte Welt“ itd. itd. — komu da je moći izbrojiti gromade ovakovih zgrad nemške učenosti, gde naši ljudi na medvedini s rogom v roci samo tudje knjige čitajo, svojih niti čitajo niti kupuju. Preširna, Jenka, Borisa Mirana „Cvetja“, „Mladike“, „Pesmarice“, „Glasnika“, „Zvona“, „Zore“ tražiti ćeš zaludu, a da zapitaš krasnih plodov iz hrvatsko-srbske književnosti — mili Bože! tu ti mnogi „naobraženi“ niti po imenu ne poznaju Gundulića, Mažuranića, Vraza, Preradovića, Trnskega, Milutinovića, Popovića, Petra II. Petrovića, Subotića, Sundečića, Kostića, pa ni istega Vuka, preporoditelja narodne književnosti srbske, „Vienca“, „Javora“ itd, — Tako možki, a kako istom ženski spol!? — Molčimo!*) —

Slovenci domorodci, kaj smo čineći, da si spasimo naše smilje i

*) V lepoznansem oziru je svakako nekaj let pri Slovencih vse bolje, nego naš pisatelj trdi. Ured.

bosilje, da si pridobimo i sestre naše v domaće kolo, a da preprečimo pot tujdemu življu, koji već iz gradov udarja i na naša sela, da nam i tu otme nado naše bodočnosti? Evo nam odgovora Tkalčevićeva: „Vatru treba naložiti, i to siono, žestoku. Drva neka pucaju, iskre neka prskaju, i svakoga do njih stojećega ožežu i razplamte, a svjetlost iz te vatre ploveća neka obasija svakoga našinca, da se vidi, da li je vjera ili nevjera. Knjige neka nam se siplju kano s neba. Svaki, koj čuti u sebi snage, neka zasuču rukave te zaškripi lakim percem. Tim jedino putem možemo doći do glave toga nesmiljenoga zmaja, što nam kolje naše krasne, života našega zvijezde jasne. Pišimo dakle bratjo draga! radimo neumorno, razplamtimo srca naših krasotica, zadobimo njihovo naklonost, a one će nas obdariti biserom i dragim kamenjem, po njih ćemo steći porod mili, glavni kamen hramu naše narodnosti.“ — Prijatelji, slušajmo te činimo tako!

Vam pako, kćerke majke Slave, koje ste već s davna svojimi lepimi venci ukrasile našo narodno književnost, slavna vam uspomena na veke! A vam, koje šće krasite jo, blagodareć vam na vašoj ljubavi domorodnoj kličem s pesnikom i spisateljem našim jugoslavjanskim: „Blagor vam, domorodkinje mile! koje slišite glas matke naše obće i ga poslušate; povestnica slavenska će imena vaša zlatnim peresom zabilježiti u knjigu večite uspomene. . . . Sreća ili nesreća domovine i vas zajedno stiže, krasotice mile! Prosimo vas dakle u ime matke veličastne, nemojte svojih sila nam prikratjivati, jer, da ne oslabimo nam je pomoći od svih strani od potrebe. . . .

Kćeri naše matke! Izaberite si same sreću ili nesreću, slavnu uspomenu ili tužnu zaboravljenost. Uzmite ogledalo sjajno, pak se ugledajte u njem, jeste li poturice, koje svoje čedo otrovate tujdim mlekom ili joj davate hranu spasonosnu u korist naše obće sreće. Dajte da se u jedno kolo uhvati svako možko i žensko čedo našega kolena, da nam bude dika i slava pred Bogom i celim svetom.“ *)

„Ne opešajte, sestrice drage, dok vam se ne vjenča glava cvijetjem bielomodrim i crvenim za — rodoljubja zasluge. Medjutim pako primite vse poznate, nepoznate pozdrav Slave i pobratima, te budite uvjerene, da vas kano predhodnice bolje, srećnije bodočnosti vjerno i zviesto ćemo nasljedovati.“ **)

„Čedna kćerko majci Slavi reci:

„Tvoje, majko! sliedila sam trage.“

Ognj. Utješeniović.

*) „Zvezdice“ 1851. str. 66. 71.

**) „Zora“ 1852. str. 165.

Drobnosti.

M. Vamberger.

Puškin je umirajoč pogledal na svojo knjižnico ter šepnil svojim delom: „Z bogom prijatelji moji!“

Abbè Fauchet, škof kat. cerkve in vihari demagog je rekel: „Tudi sam Kristus vzdignol se je proti bogatinom, a aristokratje so bili, ki so Jezusa na križ pribili.“ Fauchet je učil, da treba idejo s idejo, blodnjo s istino, kleveto s krepostjo pobijati.

Demokrit je posedoval toliko bogatstva, da bi uže njegov oča bil mogel prav lahko dati obed vojski Xerxovej. A Demokrit, da se lože posveti vednostim, podaril je vse domovini, samo malo si obdržal za svoje življenje.

Indijski zakonik Manov pravi med drugim tudi to: „Ženina usta so od lotosa, a srce od ostrega jekla.“

Schoppenhauer zagotavlja, da večkrat vsi nauki poznejših let v tem obstoje, da pozabimo tisto, kar smo se v mladosti krivo naučili.

Že Sofoklej je slavil v Antigoni prednosti in vrstnosti človeka iztakniviši njegove lastnosti in darovitosti za vse, veleč, da je človek vse mogoč storiti, samo Hadu odtegniti se ne. „Bogovi vcepili so v prsi človeka modrost, katera je vseh lastnosti najplemeniteja.“

Quintilian se toži na naravo, da je tako slabo skrbela za človeško bitje, ker mi večji del stvari bodočih ne prevdarjamo, ampak preveč preteklost razgrebamo.

Književni ogled.

J. Pajk.

O treh, slučajno nemški napisanih, od Slovencev sestavljenih, a o Slavjanih razpravljajočih delih naj stoprv dnes nekoliko besedic več progovorimo. Ta dela so: Krekova knjiga: „Einleitung in die slavische Literaturgeschichte und Darstellung ihrer ältesten Perioden“; Turner-jev spis: „Slavisches Familienrecht“, in Josipa Srnca: „Der Materialismus und das Slaventhum“. Občno vsem trem spisom je, da govorijo o občeslavjanskih zadevah: Krek v slovesnostnem, Turner v pravičnem, a Srnec v gospodarstvenem oziru. Velika zasluga vseh treh razprav je, da je po njih naše poznavanje slovanstva silno razširjeno in pospešeno, ter se nam pojem „slovanstva“ ali „vseslavjanstva“ vse поблиže in stvarneje prikazuje nego je poznavamo do zdaj iz občih zemljepisnih in povestniških popisov. Ogle-
dimo si sadržino teh treh knjig. — Profesor Krek si je postavil dvojno zadačo: prvič o slavjanskem prajejiku, o slavjanskih narodov pradobi in praobrazovanosti govoriti ter predpovestično dobo zedinjenega slavjanskega naroda s pomočjo jeziko-

znanstva in starih domačih in inostranih pisateljev razjasniti. Druga zadača mu je: osvetljenje slavjanske ustne slovesnosti in nje razmere k povestnici slavjanske praprosvete, posebno ozirom na slavjansko bajeslovje. Ta dvojna zadača, to se mora priznati, predpolaga z vsega početka misel: da so Slavjani, ki so v početku eden celokupni narod bili, znakov te celokupnosti v svojem jeziku, v svojih šegah, in sploh v vseh izrazih svojega mišljenja — imenih — in dušnega predstavljanja — v bajkah, basnih, povestih, prislovcih, zagovorih, pesnicah, sploh v sporočeni svoj literaturi — ohranili. Iz ove gotovo prirodno zaključene misli potekla je ne menj prirodna nakana: te ostanke prapovesniške dobe iz živega narodovega poročila zasledovati ter ono pradobo v gotovih črtah naslikati. In to je gotovo gromadna in silno težavna zadača. Učenemu pisatelju pri tem preiskavanju nij zadostovalo poznavanje slavjanskih izvirnikov ter gradivo v slavjanskem ustnem poročilu nagrmdano, nego on je shvatil rešenje svoje naloge z višega, občeevropejskega, obcepovestniškega stojališča, ter je proučil vse, kar podavata sravnavaajoče jezikoznanstvo in občna povestnica evropskih narodov. Prof. Krek išče Slavjane v njih zvezi z drugimi arijskimi narodi, sprejemlje jih na njih potovanjih v Evropo in po Evropi, preiskuje njih prajezik in njih praprosveto ter loči arijska plemena po njih bližnji in daljnji sorodnosti. Ako se učenemu preiskovalcu nij posrečilo, o pradomovini Slavjanov potenje sporočati, nij tega on kriv, nego temnost one dobe same, in ako g. preiskovatelju tudi nij pod roko šlo, pogoditi kakovo gotovo, nesumljivo razliko za razvrstjenje slavjanskih plemen, — kajti ono značenje na str. 58 ne ostaja brez sumničenja, — tudi tega nij kriv g. pisatelj, ki je zvesto, vestno, natenko in vedno s kritičnim očesom v pretres in poštevil jemal vse, kar je o njegovej tvarini napisanega ter se raji vseh lastnih kombinacij čuval, nego da bi meje trezne kritike prekorakal. Sploh je tenkovestnost g. profesorja vse pohvale dostojna ter čisto različna od onih drznih trdjenj, s kojimi se širokoustijo veči del nemški povestniki, o slavjanskih zadevah pišoči. Vsako poglavje, skoro vsaka primetbica kaže nam silno pozornega in silno vestnega učenjaka. Najizvrstnejši oddelek celega skoz in skoz izbornega dela je oni, v kojem se običaji in vere starih Slavjanov razpravljajo (str. 85 in naprej). Ta oddelek se meni za poznavanje slavjanstva takó imeniten in važen zdi, da bi vsak rodoljub slavjanski glavne njegove nauke naj na pamet znal. Sploh je velika zasluga tega dela, da človek o pravu, povestnici, véri starih Slavjanov vsaj nekaj strogo kritički pretresenega in preglednega zvé, in v tem je Krekovo delo veleznamenito. Kakor je drugi del knjige zanimiv — i za nas Slovence posebej; sploh zna g. Krek najtežavnejša vprašanja zanimivo razlagati —, ipak jaz dajem prvemu prednost. V zadevah slav. bajeslovja je prof. Krek uže znan kot mojster strokovnjak — v tem vrli drug in vrstnik Dav. Trstenjaka — in celo Krekovo delo se jako nagiblje mythologičkim preiskavam, kar pak njegove vrednosti ne zmenjšuje. Mi obžalujemo, da ne moremo dnes obširneje govoriti o izvrstnem tem delu, ter rezultate svojih študij iz njega priobčiti. Zato opozorujemo naše čitatelje, naj si to delo oskrbijo (pri Leuschner-Lubenskem v Gradci). Morebiti imamo prihodnjič več prilik in več prostora, nekaj mest iz Krekovega vrlega dela navesti. *)

(Dalje pride.)

*) Jako pohvalno in nadrobno kritiko je baš te dni prinesel „Ausland“ v št. 38.)